

Sociaal en Cultureel Planbureau

Werkprogramma 2008

(versie 2 januari 2008)

1. **Strategische uitgangspunten**
2. **Thema's**
3. **Werkprogramma 2008 in relatie tot de pijlers van het Beleidsprogramma van het kabinet Balkenende IV**
4. **Sociaal en Cultureel rapport 2008**
5. **Onderzoeksprojecten naar thema**

1. Strategische uitgangspunten

Van het Armoedebericht tot de Zorgvraagingen staat het Werkprogramma van het Sociaal en Cultureel Planbureau in het teken van het ondersteunen van het beleid van de overheid, waar dat gericht is op het behoud en de verhoging van het welzijn en het welbevinden van de Nederlandse burger en samenleving. Met een duidelijk accent op de pijlers 'Sociale samenhang', 'Veiligheid, stabiliteit en respect' en 'Overheid en dienstbare publieke sector' wil het SCP in het Werkprogramma 2008 een bijdrage leveren aan ieder van de zes pijlers van het beleidsprogramma 'Samenwerken, samen leven' van het kabinet Balkenende IV. In overleg met bijna alle departementen is het Werkprogramma tot stand gekomen, dat hier in hoofdlijnen aan het kabinet wordt aangeboden.

Te beginnen met het eerste Sociaal en Cultureel Rapport (1974) heeft het SCP als sociaal-wetenschappelijk instituut voor onderzoek, evaluatie en advies gekozen voor een empirisch, kwantitatief zowel als kwalitatief, profiel met een oriëntatie op beleid waarin steeds de burger centraal staat. Dit betekent dat het SCP in het onderzoek niet uitgaat van een maatschappelijke sector, een voorziening of een regeling, maar van de individuele burger die er de gebruiker van is en er soms zeer van afhankelijk is. De vraag is dan steeds of hij in voldoende mate en ook kwalitatief goed bediend wordt.

Het andere aspect van het profiel, het empirische karakter van het werk, heeft in de ruim dertigjarige geschiedenis van het SCP steeds meer ook een longitudinaal karakter (ontwikkeling in de tijd) gekregen, terwijl vooral in de laatste tien jaar ook de internationale vergelijking, vooral met de lidstaten van de Europese Unie en de Verenigde Staten, steeds beter mogelijk is geworden.

Het SCP acht een goede afstemming en samenwerking met de academische wereld van groot belang voor de kwaliteit van het werk. Met diverse universiteiten zijn nauwe banden. Vijf medewerkers van het SCP zijn als hoogleraar verbonden aan Nederlandse universiteiten: Prof.dr. Paul Dekker, hoogleraar Civil society, globalisering en duurzame ontwikkeling aan de Universiteit Tilburg; prof.dr. J. de Haan, bijzonder hoogleraar ICT, cultuur en kennissamenleving aan Erasmus Universiteit Rotterdam; prof.dr. F. Huysmans, bijzonder hoogleraar Bibliotheekwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam; prof.dr. S. Keuzenkamp, bijzonder hoogleraar Emancipatie in internationaal en vergelijkend perspectief aan de Vrije Universiteit van Amsterdam; prof.dr. P. Schnabel, Universiteitshoogleraar Universiteit Utrecht.

Het SCP is een relatief klein planbureau dat vallend onder de minister van VWS in de afgelopen jaren in de reeks van VWS-bezuinigingen en –taakstellingen ruim twintig procent van zijn reguliere budget heeft moeten inleveren. Voor de komende jaren dreigt opnieuw een taakstelling van vergelijkbare omvang. Door steeds meer gebruik te maken van de mogelijkheid van projectfinanciering (nu al ruim een derde van de totale omzet) konden de gevolgen van de taakstelling voor de werkzaamheden van het instituut tot nu toe beperkt blijven. Bij vele projecten is sprake van

een combinatie van financiering door externe opdrachtgevers (departementen) en de inzet van eigen middelen van het SCP. Een hoog en waarschijnlijk nog verder toenemend aandeel projectfinanciering verandert de wijze van werken en zet onvermijdelijk ook de voor een planbureau zo belangrijke onafhankelijkheid onder druk.

2. Thema's

De werkzaamheden van het SCP zijn onder te verdelen in 16 inhoudelijke thema's. Het SCP kent negen afdelingen die ieder onderzoek verrichten op meerdere van deze thema's. In paragraaf 5 beschrijven we per thema de voor 2008 geplande onderzoeksprojecten.

- Arbeid, inkomen en sociale zekerheid
- Onderwijs en educatie
- Minderheden en integratie
- Emancipatie
- Jeugd en gezin
- Civil society en sociale participatie
- Publieke opinie en culturele veranderingen
- Gebruik en productie quartaire sector
- Tijdsbesteding
- Cultuur en media
- Sport
- Wonen en mobiliteit
- Leefsituatie en leefbaarheid
- Veiligheid
- Zorg voor mensen met beperkingen en ouderen
- Methodologie en datakwaliteit

3. Werkprogramma 2008 in relatie tot de pijlers van het Beleidsprogramma van het kabinet Balkende IV

Voor het Werkprogramma 2008 is in het bijzonder gekeken naar de mogelijkheden van aansluiting van het programma bij de in de zes pijlers van het Beleidsprogramma van het kabinet tot uitdrukking komende prioriteiten en aan een inpassing van al lopende projecten en geaccepteerde voorstellen in het pijlersysteem. Nog niet alle plannen hebben al een definitieve vorm, in een aantal gevallen is er nog overleg gaande met de departementen over de toekenning en financiering van het project.

Veel van de door het SCP in 2008 uit te voeren projecten vloeien voort uit eerder gemaakte afspraken of verkregen opdrachten. Het Sociaal en Cultureel Rapport verschijnt iedere twee jaar als verplichting direct voortvloeiend uit het KB van 1973, dat tot de instelling van het SCP leidde. In oneven jaren brengt het SCP 'De sociale staat van Nederland' uit (een brede inventarisatie), in even jaren – dus ook in 2008 – een meer thematisch Sociaal en Cultureel Rapport. Er zijn langjarige afspraken over de opstelling van bijvoorbeeld het Jaarrapport Integratie, de Armoedemonitor, de Emancipatiemonitor. 'De Sociale staat van het platteland' en 'Het cultureel draagvlak' zijn meerjarige onderzoeksprogramma's, die in overleg met het betreffende departement (resp. LNV en OCW) worden uitgevoerd en ook in 2008 nog doorlopen.

Veel van het SCP-onderzoek is gebaseerd op door het CBS verzamelde en ter beschikking gestelde gegevens, daarnaast zijn er nog enkele grote en met een tussenpoos van enkele jaren uitgevoerde surveys die het SCP zelf opstelt: het Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek (gebruik van voorzieningen in de publieke sector), het Tijdsbestedingsonderzoek (een keer per vijf jaar) en het onderzoek Culturele Veranderingen (opvattingen en houdingen). In 2008 zal het SCP ook

ten behoeve van het kabinet rapporteren over de uitkomsten van een nieuw op te zetten (ten dele) onderzoek met behulp van enquêtes en focusgroepen naar zorgen en maatschappelijke kwesties die leven in de bevolking en van belang zijn voor de politiek. Het SCP is verder direct betrokken bij het European Social Survey . Incidenteel worden ook andere surveys opgezet, zoals bijvoorbeeld het Survey Integratie Minderheden, en uiteraard wordt intensief gebruik gemaakt van door anderen verzamelde gegevens (OESO, Eurobarometer, Eurostat). Van de uitkomsten van al deze onderzoeken wordt in veel thematisch heel verschillende rapporten intensief gebruik gemaakt. Dat wordt hier niet specifiek vermeld voor de verschillende aan de pijlers van het Beleidsprogramma van het kabinet gekoppelde voorstellen en projecten.

Pijler 1. Een actieve internationale en Europese rol

In 2008 zal in opdracht van het ministerie van Buitenlandse Zaken op de Dag van Europa (9 mei) de vijfde Europese Verkenning van CPB en SCP verschijnen. Het thema wordt nog nader vastgesteld in overleg met BZ.

Het SCP maakt deel uit van het Central Coordinating team van het European Social Survey, waarin meer dan dertig landen participeren. Het ESS maakt op veel terreinen een vergelijking tussen landen mogelijk op het gebied van attitudes en opvattingen, zoals bijvoorbeeld veiligheid, vertrouwen, sociale cohesie en sociale zekerheid. Het SCP zal in 2008 participeren in een door de Europese Commissie gefinancierd vergelijkend onderzoek naar sociale integratie en discriminatie van minderheden op de woningmarkt. De Europese Commissie financierde ook een onderzoek naar de adequaatheid van de oudedagsvoorzieningen in de EU. Als coördinator is het SCP betrokken bij een EC-project naar de inkomenspositie van ouderen in de nieuwe lidstaten.

Het SCP participeert in een onderzoek naar de percepties en gevoelens van veiligheid van burgers in Europa. Het consortium dat dit onderzoek gaat uitvoeren staat onder leiding van TNO en wordt gefinancierd door de Europese Commissie.

Het SCP is partner in een door de Europese Commissie gefinancierd project op het gebied van sociale inclusie en sociale bescherming van kwetsbare groepen als immigranten en vluchtelingen. Het doel van het project is uitwisseling van ervaringen en resultaten ('best practices') van initiatieven, met name in stedelijke gebieden, die verschillende EU-lidstaten op dit terrein hebben ontwikkeld.

Pijler 2. Een innovatieve, concurrerende en ondernemende economie

De bijdrage van het SCP ligt hier vooral op het gebied van het onderzoek naar het onderwijs. Meer dan in het beleidsprogramma van het kabinet gaat de aandacht daarbij vooral uit naar de tekorten in participatie aan het onderwijs: voortijdig schoolverlaten, de deelname (en niet-deelname) van niet-westers allochtonen aan het onderwijs. Daarnaast wordt, met name ook in de Emancipatiemonitor 2008 ook gerapporteerd over de deelname van vrouwen aan de arbeidsmarkt, de positie van de hoger opgeleide vrouw op de arbeidsmarkt ('het glazen plafond'), de bijzondere Nederlandse voorkeur voor deeltijdwerk en de mogelijkheden om de arbeidsparticipatie te verhogen. In samenhang daarmee is er uiteraard ook aandacht voor de voorzieningen (kinderopvang) om arbeid en zorg te combineren, een onderwerp waar we de laatste jaren ook al veel over hebben gepubliceerd ('Hoe het werkt met kinderen?'; 'Liefst zoals thuis').

Het SCP onderkent in deze pijler ook een belangrijke sociaal-economische component: de positie van de lager opgeleiden op de arbeidsmarkt, het vraagstuk van de non-participatie, het probleem van de armoedeval en de kans om door arbeid te ontsnappen aan de armoede. Op deze gebieden zijn rapportages in 2008 voorzien, evenals op het gebied van de discriminatie op grond van etnische herkomst.

Pijler 3. Een duurzame leefomgeving

Op verzoek van het ministerie van LNV doet het SCP onderzoek naar de sociale en culturele ontwikkelingen op het platteland. De bedoeling is tot een monitorinstrument te komen dat op een

betrouwbare manier belangrijke veranderingen op het platteland kan signaleren. In 2008 verschijnen rapporten over de opvattingen over en waardering voor het platteland, waarbij zowel de visie van de plattelander als van de stedeling belicht zal worden. Uiteraard komt duurzaamheid in dit kader vooral als maatschappelijk verschijnsel aan de orde, als een vorm van al dan niet groeiend bewustzijn van een verantwoordelijkheid voor het behoud van een waardevolle en kwetsbare fysieke omgeving. In het AVO wordt ook gevraagd naar de kwaliteit van de woonomgeving van de burgers. In 2008 participeert het SCP samen met de andere planbureaus en het CBS in een project – op verzoek van het kabinet - dat doel heeft een duurzaamheidsmonitor te ontwikkelen.

Pijler 4. Sociale samenhang

Dit is bij uitstek de pijler waar een groot deel van het werkgebied van het SCP bij aansluit. In het Sociaal en Cultureel Rapport 2008 zal het thema sociale cohesie alle aandacht krijgen in vervolg op eerdere studies op dat gebied. Waar het gaat om de jeugd, is er in het bijzonder aandacht voor de socialisatie in het gezin, waarbij op basis van onderzoek een antwoord gezocht zal worden op de vraag in hoeverre de socialiserende rol van de ouders in de afgelopen jaren is afgenomen en hoe daar eventueel weer verandering in kan worden gebracht.

Een belangrijk deelonderwerp in het kader van ‘Sociale samenhang’ wordt gevormd door het vraagstuk van de integratie van de etnische minderheden in de Nederlandse samenleving. Op de agenda staan onderzoeken naar de mate van sociaal-culturele integratie en de notie van burgerschap, de interetnische beeldvorming (hoe denken allochtonen over autochtonen en omgekeerd), de rol van de islam in het leven van vooral Turken en Marokkanen in Nederland (bijna 5% van de Nederlandse bevolking en ongeveer 25% van de bevolking van de vier grootste steden). De integratieproblematiek manifesteert zich ook in de 40 aandachtswijken die het kabinet heeft aangewezen en die al in 2007 onderwerp van rapportage en studie zijn geweest (‘Aandacht voor de wijk’, ‘Interventie en integratie’). Die lijn zal in 2008 voortgezet worden, in het bredere perspectief van enerzijds de relatie tussen leefpatroon, woonmilieu en sociale cohesie en anderzijds sociale veiligheid.

‘Een hoge participatie in de samenleving’ is een belangrijk beleidsdoel in de vierde pijler. Zowel waar het de verhoging van de arbeidsparticipatie als de maatschappelijke participatie betreft, bevat het SCP-werkprogramma traditioneel veel projecten die daar speciaal op gericht zijn. Dan gaat het zowel om de toeleiding naar de arbeidsmarkt (mensen in de WAO of de bijstand, vrouwen, allochtonen, gehandicapten, ouderen) als om de vrije en actieve deelname aan het maatschappelijk leven, het meedoen met sport, het verrichten van vrijwilligerswerk, enz. Sociale uitsluiting en armoede zijn blijvende thema’s in het SCP-werkprogramma, beide ook steeds geplaatst in het perspectief van (gebrek aan) sociale samenhang.

Het expliciet genoemde thema van de beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerd onderwijspersoneel komt aan de orde in projecten die meer zicht willen krijgen op de beroepsopvattingen van leraren en op de gevolgen van nieuwe bestuurlijke verhoudingen in het onderwijs.

Op het gebied van de zorg en maatschappelijke participatie is een prominent thema in 2008 de evaluatie van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Het SCP zal het beleidsproces van de gemeentelijke invoering in kaart brengen en mensen met beperkingen vragen naar de eerste ervaringen met de WMO. Daarnaast is er een rapportage voorzien over de positie van ouderen (Monitor Ouderenbeleid). Over de informele zorg (mantelzorg) zal in vervolg op de studies van 1991 en 2003 een nieuwe ‘state of the art’ worden uitgebracht.

Pijler 5. Veiligheid, stabiliteit en respect

In veel van het SCP-survey-onderzoek wordt een beeld gekregen van de wijze waarop de Nederlandse bevolking naar zichzelf, naar de samenleving en de overheid kijkt en hoe men zich ten opzichte van allerlei vraagstukken verhoudt. Dat komt tot uitdrukking in onderzoek naar discriminatie, maar ook in onderzoek naar het gebruik van geweld en naar slachtofferschap. In meer positieve zin gaat het om onderzoek naar de kenmerken van modern burgerschap, de ontwikkelingen in het maatschappelijk middenveld (draagvlak maatschappelijke organisaties) en de civil society in de ruime

zin van het woord. Tot pijler 5 rekt het SCP ook zijn onderzoek naar de betekenis van informele groepen, de opvattingen over morele kwesties en de rol van religie en spiritualiteit.

Veiligheid kost ook en naarmate het (sociale) veiligheidsbeleid steeds meer vorm aanneemt, dringt zich ook de vraag naar de verhouding tussen kosten en baten op. Dat geldt voor de bescherming tegen terroristische acties, maar ook tegen de veel algemenere beveiliging tegen vermogenscriminaliteit of bedreiging in de publieke ruimte. De reeks onderzoeken op dit gebied – zie ook ‘Angstige burgers’ – zal in 2008 worden voortgezet. Daarin past ook het eerder genoemde Europese project naar determinanten van (on)veiligheidsgevoelens van burgers.

Het SCP participeert in de Nationale Risico Beoordeling die plaatsvindt in het kader van het kabinetsprogramma Nationale Veiligheid.

Pijler 6. Overheid en dienstbare publieke sector

‘Het verbeteren van de bestuurlijke verhoudingen’ en de ‘verbetering van de publieke dienstverlening’ zijn de thema’s uit deze pijler, die ook een pendant vinden in het werk van het SCP. Het onderzoek naar de bestuurlijke verhoudingen in het onderwijs is al genoemd en in de verschillende survey-onderzoeken naar de opinie van de Nederlandse bevolking zijn de bestuurlijke verhoudingen en de mogelijkheid daar verbetering in aan te brengen vaste onderwerpen. ‘Maten voor gemeenten’ biedt aanknopingspunten voor verbetering van de publieke dienstverlening. Dat geldt op een ander niveau zeker ook voor de zorgvraagmodellen die in 2008 in opdracht van het ministerie van VWS gemaakt zullen worden voor de verpleging en verzorging, de verstandelijk gehandicaptenzorg en de jeugdzorg. Ook zal het SCP als onafhankelijke derde aan VNG en het Rijk adviseren over de toereikendheid van het macrobudget voor de WMO.

‘Kunst en cultuur geven glans aan het bestaan’ Voor het SCP komt dat thema vooral tot uitdrukking in het onderzoek naar het culturele draagvlak, de belangstelling voor en deelname van de Nederlandse bevolking aan culturele activiteiten, van museumbezoek tot lezen, zelf muziek maken of naar de bioscoop gaan. Over de trends op dit gebied zal in 2008 gerapporteerd worden. Daarnaast zal er in het bijzonder ook aandacht zijn voor de digitalisering van het cultuuraanbod en het publiek daarvoor. In het gebruik van gedrukte, audiovisuele en digitale media doen zich over een korte tijdsperiode al veel verandering voor. In 2008 zal daarom een opvolger verschijnen van ‘Achter de schermen’ (2005).

4. Sociaal en Cultureel Rapport 2008

Traditioneel biedt het Sociaal en Cultureel Rapport zowel een breed overzicht van de verschillende aspecten van het sociaal en cultureel welzijn van de Nederlandse bevolking als een diepgaande analyse van het beleid van de overheid op dit gebied en de reacties daarop in samenleving en maatschappij.

Het Sociaal en Cultureel Rapport kent een centraal thema. In de afgelopen jaren is dat onder meer geweest: 25 jaar sociale verandering in Nederland, Nederland in vergelijking met andere Europese landen, de kwaliteit van de quartaire sector en de visie van de Nederlanders op de toekomst. In het SCR2008 wil het SCP in het bijzonder aandacht besteden aan sociale cohesie in Nederland. Projectleiding P. Schnabel.

5 Onderzoeksprojecten naar thema

5.1 Arbeid , inkomen en sociale zekerheid

Armoedebericht 2008

SCP en CBS zijn een meerjarige samenwerkingsovereenkomst aangegaan voor het uitbrengen van de Armoedemonitor (oneven jaren) en het beknopte Armoedebericht (even jaren). Eind 2008 wordt gerapporteerd in het Armoedebericht. Het CBS verzorgt deze publicatie, het SCP is zoals gebruikelijk verantwoordelijk voor de ramingen en enkele capita selecta. Projectleiding J.C. Vrooman.

Leefsituatie van werkenden, werklozen en arbeidsongeschikten (1984-2007)

In dit project worden verschillende aspecten van de leefsituatie van werkenden, werklozen en arbeidsongeschikten in kaart gebracht. De veranderingen in de samenstelling van de beroepsbevolking en de herzieningen in de sociale zekerheid die de afgelopen jaren plaatsvonden maken het wenselijk de SCP-tijdreeks uit het onderzoek *Een bestaan zonder baan* (1998; gegevens uit 1984 en 1995) te actualiseren. Op die manier wordt een unieke tijdreeks verkregen, die het mogelijk maakt leefsituatie-aspecten over de langere termijn in kaart te brengen en te relateren aan sociaal-economische veranderingen. De nieuwe LWW-data worden door het CBS verzameld en komen in de tweede helft van 2007 beschikbaar. Rapportage van de trendanalyse is voorzien in 2008. Projectleiding S. Hoff.

Positie en toekomst lager opgeleiden op de arbeidsmarkt

Dit betreft een doorlopend project, in samenwerking met de onderzoeksgroep Educatie & Minderheden. Centraal staat de toets van de beleidsassumptie dat de positie van lager opgeleiden in de kennissamenleving gedurende de komende jaren verder zal verslechteren, waardoor zij uitgesloten zouden kunnen raken op de arbeidsmarkt. Redenen daarvoor zouden o.a. gelegen zijn in opleidingskwalificaties en sociale competenties die minder goed passen bij de veranderende arbeidsvraag in de diensteneconomie, en in de groei van het aantal probleemleerlingen in het onderwijs. In 2008 wordt de voorstudie afgerond en zal een groot deel van het hoofdonderzoek ter hand worden genomen. Projectleiding E.J.C. Josten.

Non-participatie op de arbeidsmarkt

In samenwerking met de Raad voor Werk en Inkomen wordt in het kader van het LWW-project een deelstudie uitgevoerd naar de redenen voor non-participatie op de arbeidsmarkt. Hierbij wordt onder meer gekeken naar opvattingen over de combinatie van arbeid en zorg. Over dit deelproject zal eind 2007, begin 2008 in een afzonderlijk publicatie worden gerapporteerd. Projectleiding P.E. van Echtelt.

Oorzaken beëindigen en bestendigen armoede

Op verzoek van het ministerie van Economische Zaken wordt in het kader van het LWW-project een deelstudie uitgevoerd die zich richt op het vaststellen van de oorzaken van het beëindigen en bestendigen van armoede, afgemeten aan de lage-inkomensgrens. Het OBBA-deelproject zal uitmonden in een afzonderlijke publicatie die naar verwachting medio 2008 verschijnt. Projectleiding S.J.M. Hoff.

Sociale uitsluiting

Op basis van het nieuwe LWW-bestand zal de sociale-uitsluitingsmaatstaf die in een SCP-studie uit 2004 is ontwikkeld worden geactualiseerd voor bevolking jonger dan 65 jaar. Dit maakt het naar verwachting mogelijk de veranderingen van de laatste jaren in kaart te brengen. Rapportage is voorzien in 2008. Projectleiding G.J.M. Jehoel-Gijsbers.

Armoede en sociale uitsluiting bij kinderen

In september 2007 bracht het SCP op verzoek van de PvdA-fractie in de Tweede Kamer een notitie uit over armoede en sociale uitsluiting bij kinderen. Aan dit thema wordt ook een hoofdstuk gewijd in de Armoedemonitor 2007. Mogelijk leidt dit in 2008 tot vervolgonderzoek. Projectleiding: C. Vrooman.

Methodische verkenningen armoede en sociale uitsluiting

Ten behoeve van het project Armoedemonitor/Armoedebericht zullen –deels afhankelijk van financieringsmogelijkheden– ook enkele methodische verkenningen met betrekking tot armoede worden uitgevoerd. Dit behelst onder andere een verdere uitwerking en onderbouwing van de methodiek van de onlangs gepresenteerde nieuwe armoedegrens, en de informatievoorziening ten aanzien van chronisch zieken, arme kinderen, en schulden. Projectleider J.C. Vrooman.

In samenwerking met het CBS zullen de methodische aspecten van de sociale uitsluitingsmaatstaf van het SCP worden verkend, dit ten behoeve van de discussie over indicatoren op EU-niveau. Projectleiding G.J.M. Jehoel-Gijsbers.

Tevreden met pensioen?

De in de toekomst te verwachten groei van het aantal gepensioneerden maakt het belangrijk te weten hoe hun inkomenspositie is, in hoeverre zij tevreden zijn met hun pensioen, en welke verklarende factoren hierbij van belang zijn. Dit is een doorlopend project; het streven is het project in de tweede helft van 2009 te doen uitmonden in een proefschrift. Projectleiding A.J. Soede.

Adequacy of old-age income maintenance in the EU

Sinds 2005 neemt de onderzoeksgroep deel aan een landenvergelijkend project naar de adequaatheid van de toekomstige inkomensbescherming van gepensioneerden. Het project duurt drie jaar, en wordt uitgevoerd door een consortium van 14 deelnemers, dat grotendeels bestaat uit leden van het 'European Network of Economic Policy Research Institutes' (ENEPRI). Het project wordt gefinancierd door de Europese Commissie vanuit het zesde kaderprogramma en naar verwachting in 2008 afgerond. Projectleiding J.C. Vrooman.

5.2 Onderwijs en educatie

School- en wijkeffecten bij voortijdig schoolverlaten

Over de invloed van kenmerken van scholen en van kenmerken van wijken op voortijdig schoolverlaten is weinig bekend. Gegevens afkomstig uit het integrale leerlingnummerbestand van OCW/CFI en informatie over de scholen die de Inspectie verzamelt, moeten hierover meer duidelijkheid geven. Lopen leerlingen in grote scholen een hoger risico van schooluitval? Is er sprake van concentratie-effecten (een nadelige invloed van een hoge concentratie van leerlingen uit risicogroepen)? Wat zijn de kenmerken van scholen die er in slagen zo veel mogelijk leerlingen binnen boord te houden? Lopen leerlingen in bepaalde wijken extra risico's in het onderwijs? Project is gestart in 2007 en wordt in de eerste helft van 2008 afgerond. Projectleiding L. Herweijer.

Nieuwe bestuurlijke verhoudingen in het onderwijs

Dit onderzoek belicht hoe de verschillende bij de school betrokken partijen in de praktijk concreet invulling geven aan de nieuwe bestuurlijke verhoudingen in het onderwijs. Welke veranderingen zijn er opgetreden in de onderlinge samenwerking en rolverdeling tussen bijvoorbeeld de gemeente, het schoolbestuur, de schoolleiders, ouders, leerlingen (als *stakeholders*) en welke externe partijen heeft de school erbij betrokken. Wat is volgens de betrokkenen de winst (of eventueel het verlies) van de nieuwe situatie? Start begin 2008. Projectleiding M. Turkenburg.

Onderzoek leraren voortgezet onderwijs

Op grond van een grootschalig kwantitatief onderzoek wordt begin 2008 gerapporteerd over beroepsopvattingen van leraren. Deze studie krijgt een vervolg via twee kwalitatieve studies: (1) onderzoek naar de opvattingen van leraren over onderwijsvernieuwingen zoals 'het nieuwe leren'; (2) studie naar de leraar als professional, en meer in het bijzonder op de visie van leraren op lesgeven, hun plezier en frustratie in het werk, de samenwerking met collega's en leidinggevenden binnen de school, en hun activiteiten rond de eigen scholing en ontwikkeling. Medio 2008 aanvang van kwalitatieve studies. Projectleiding R. Vogels.

5.3 Minderheden en integratie

Integratie-interventies 2008 en bijdragen Jaarrapport Integratie 2008

Integratie-interventies verwijzen naar beleidsmaatregelen die beogen de integratie van allochtone bevolkingsgroepen te verbeteren. Op verzoek van de Directie Integratie en Inburgering (DI&I) wordt in 2008 een studie uitgevoerd waarin voor een nader te bepalen onderwerp interventies worden geïnventariseerd. Twee vragen moeten worden beantwoord: wat is er en wat werkt? Het gaat om een inventarisatie van beleidsmaatregelen in Nederland en daarbuiten.

Voor dezelfde directie (DI&I) zal in de vorm van enkele hoofdstukken een bijdrage worden geleverd aan het Jaarrapport Integratie 2008, dat in dit jaar onder regie van het CBS wordt uitgevoerd. Aanvang: eerste kwartaal 2008. Projectleiding M. Gijsberts.

Discriminatiemonitor allochtonen op de arbeidsmarkt

Op verzoek van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voert het SCP onderzoek uit naar arbeidsmarktdiscriminatie van allochtonen. Dit project is in 2007 gestart en loopt door tot en met 2009. In 2008 zal een verdiepende studie worden uitgevoerd. De gekozen thematiek is mede afhankelijk van de uitkomsten van de discriminatiemonitor van 2007 en zal nog nader worden bepaald. Uitvoering start na verwachting in het eerste kwartaal van 2008. Projectleiding J. Dagevos.

Internationaal vergelijkend onderzoek arbeidsmarktdiscriminatie, etniciteit en gender

In samenwerking met de Vrije Universiteit zal in de komende vier jaar een promotie-onderzoek worden uitgevoerd naar de betekenis van arbeidsmarktdiscriminatie voor de positie van allochtone vrouwen in Nederland en Duitsland. Projectleiding S. Keuzenkamp (SCP/VU) en J. Dagevos.

Sociale inclusie en sociale bescherming

SCP is partner in een door de Europese Commissie gefinancierd project op het gebied van sociale inclusie en sociale bescherming van kwetsbare groepen als immigranten en vluchtelingen. Het doel van het project is uitwisseling van ervaringen en resultaten ('best practices') van initiatieven, met name in stedelijke gebieden, die verschillende EU-lidstaten op dit terrein hebben ontwikkeld, nationaal, regionaal of lokaal. Start januari 2008, afronding 2009. Projectleiding: R.V. Bijl.

5.4 Emancipatie

Emancipatiemonitor 2008

Op verzoek van de coördinerend minister voor het emancipatiebeleid brengt het SCP samen met het CBS tweejaarlijks de Emancipatiemonitor uit. In 2008 zal wederom een nieuwe editie worden uitgebracht. Thema's die in elk geval aan bod komen zijn: onderwijs, arbeidsdeelname en de combinatie van arbeid en zorg, inkomen, het aandeel van vrouwen op besluitvormende posities en geweld tegen meisjes en vrouwen. Verschijnt eind 2008. Projectleiding A. Merens.

Verklaringsmodel onbetaalde arbeid

Participatie is één van de sleutelbegrippen in het Coalitieakkoord. Daarbij gaat het niet alleen om betaalde arbeid maar ook om onbetaalde arbeid middels vrijwilligerswerk, kinderopvang, huishoudelijke verzorging en mantelzorg. In dit project worden allerlei aspecten bestudeerd die de keuze voor betaald en onbetaald werk beïnvloeden. Dit project is een uitvloeisel van een verzoek van het ministerie van SZW om de relatie tussen betaalde en onbetaalde arbeid verder te onderzoeken. Projectleiding: I. Ooms.

Deeltijdwerk

Hoewel de arbeidsparticipatie van vrouwen in de afgelopen decennia sterk is toegenomen, gaat het vooral om deeltijdbanen. Via het vergroten van de omvang van de arbeidsduur van met name vrouwen kan het draagvlak voor de financiering van de verzorgingsstaat worden vergroot. In 2007 is een project gestart dat antwoord zal geven op de vraag wat de oorzaken zijn van het veelvuldig in deeltijd werken van Nederlandse vrouwen en welke mogelijkheden er zijn om de gemiddelde arbeidsduur te verhogen. Geplande verschijning: mei/juni 2008. Projectleiding W. Portegijs.

Op verzoek van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid zal er al eerder (in januari 2008) een deelpublicatie uitkomen, die bestemd is voor de Taskforce Deeltijd Plus. Hierin wordt vooral ingegaan op de rol van culturele factoren die een rol spelen bij de keuze voor deeltijdwerk.

Arbeidsdeelname van laagopgeleide vrouwen

Laag opgeleide vrouwen nemen relatief weinig deel aan de arbeidsmarkt en maken relatief weinig gebruik van formele voorzieningen voor het combineren van arbeid en zorg. In een onderzoek dat in samenwerking met de Universiteit van Utrecht wordt uitgevoerd, wordt gezocht naar een verklaring hiervan. De aandacht gaat uit naar sociaal-economische en sociaal-culturele factoren. Het project zal in 2009 uitmonden in een proefschrift (M. Cloïn).

5.5 Jeugd en gezin

Socialisatie in het gezin

Veel van het gedrag wordt aangeleerd in de jeugdfase. Wat ouders doen en laten, wat zij 'voorleven' en welke waarden en normen zij overdragen, zijn belangrijke socialiserende factoren. Men kan zich afvragen in hoeverre de invloed van ouders op hun kinderen in de afgelopen decennia is afgenomen, ten gunste van andere socialiserende agenten. Met behulp van onderzoek waarin zowel over ouders als kinderen gegevens zijn verzameld, wordt bezien in hoeverre de socialiserende rol van de ouders in de afgelopen jaren is afgenomen. Doorlooptijd: november 2007 – december 2008. Projectleiding E. Zeijl.

Vraagmodel jeugdzorg

De positie van jeugd en gezin vormt één van de belangrijke aandachtsgebieden van het huidige kabinetsbeleid. Vooral problemen rond de opgroeiende jeugd wil het kabinet met kracht ter hand nemen middels een brede aanpak van zorg en bescherming. Daarvoor is een adequaat inzicht nodig in de achterliggende problematiek en de mate waarin de overheid, met name de jeugdzorg, kan voorzien in de vraag naar ondersteuning. Hiervoor ontwikkelt het SCP in opdracht van het ministerie van VWS een vraagmodel voor (geïndiceerde) jeugdzorg. De ontwikkeling van het vraagmodel vindt gefaseerd plaats in een periode van vier jaar. Het onderzoek wordt in samenwerking met de afdeling QS uitgevoerd. Projectleiding R. Gilsing.

5.6 Civil society en sociale participatie

Europese civil society.

De onderzoeksgroep zal in 2008 tijd besteden aan twee projecten van het Cinefogo (civil society and new forms of governance) Network of Excellence: in de vorm van een landenvergelijkend project over

sociale en politieke participatie en als mede-organisator het boekproject 'The civiness of the third sector' (P. Dekker). Daarnaast zal in Cinefogoverband door het SCP het voortouw worden genomen om in 2008 een werkconferentie te organiseren over 'Religion and civil society' (in 2009 af te ronden met een publicatie) (J. de Hart en P. Dekker). Verder werkt de onderzoeksgroep i.s.m. UvA als Nederlandse partner mee aan een voorstel de ontwikkeling van de Europese civil society, geïnitieerd door het Noorse Institute for Social Research. Pas in 2008 zal duidelijk worden of dit voorstel wordt gehonoreerd. Projectleiding P. Dekker.

Ontwikkelingen in het maatschappelijk middenveld.

Als vervolg op eerder SCP-onderzoek is in 2007 begonnen met de actualisering van gegevens over grote maatschappelijke organisaties (inclusief verbanden met lokale organisaties) inclusief nieuwe data over hun Europese dimensie en de positie van minderheden en een verkenning van actuele problemen. Deze onderzoeksfase wordt begin 2008 met een korte rapportage afgesloten. Het daarop volgende verdiepende onderzoek is afhankelijk van de thematiek van het Sociaal en Cultureel Rapport 2008). Geen externe financiering. Projectleiding J. de Hart.

5.7 Publieke opinie en culturele veranderingen

Nieuwe spiritualiteit.

Dit in 2008 te starten onderzoek is gericht op het ontstaan van nieuwe, buitenkerkelijke vormen van spiritualiteit en de vraag hoe deze zich verhouden tot deelname aan de civil society, hetzij via kerkelijke gemeenschappen, hetzij via nieuwe vormen van saamhorigheid. Daarmee kan een belangrijke aanvulling gegeven worden op eerdere SCP-analyses, die vrijwel uitsluitend gericht waren op de maatschappelijke betekenis van kerkelijkheid. Gebruik zal o.a. worden gemaakt van gegevens uit de onderzoeken God in Nederland 1966-2006 en Culturele veranderingen 1997-2006. Het onderzoek vindt plaats in samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken ten behoeve van zijn strategische beleidsagenda. In de loop van 2009 is een publicatie gepland. Projectleiding J. de Hart.

Europese verkenning 6.

Uit te brengen op Europadag (9 mei). Evenals voorgaande versies wordt deze verkenning samen met het CPB gemaakt op verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken (convenant 2007-2010). Het thema in 2008 is 'Nieuwe burens' (buurlanden van de EU). Los van onze bijdrage daaraan, zal de publieke opinie over de EU opnieuw een belangrijk onderwerp zijn. Daarbij zal dit jaar ook aandacht worden besteed aan de rol van maatschappelijke organisaties in de meningsvorming. Na de Europese verkenning zal aan het onderwerp 'middenveld en meningsvorming over Europa' meer aandacht worden besteed ten behoeve van een afzonderlijke publicatie. Gefinancierd door BZ, projectleiding P. Dekker.

Tuinen en tuinieren als factor in de kwaliteit van de sociale leefomgeving

In het kader van het overkoepelende thema 'De ongekende burger' van het ministerie van BZK is een essay gepland over de sociale functies van het tuinieren, waaronder het bij de aandacht vooral zal uitgaan naar volkstuinieren. Er zal ingegaan worden op veranderingen in de tuinbeleving tegen de achtergrond van maatschappelijke verschuivingen, op de tuin als pendant van ontwikkelingen op woon- en bouwgebied, en op tuinbeleving als bron van sociaal kapitaal en leefstijlkenmerk. Het materiaal zal o.a. ontleend worden aan omzetcijfers en klantenonderzoeken van tuin(meubel)zaken, observaties, interviews en fotografische vastlegging in enkele wijken, TBO gegevens, andere enquêtes en eerdere onderzoeken. Publicatie: eerste helft van 2009. Auteurs: J. de Hart en J. Kullberg.

Publieke opinie en de Europese integratie

Dit aan de 'Europese verkenning' (zie 5. periodieke rapportages) gerelateerde promotieonderzoek zal in 2008 worden voortgezet, onder andere met een experiment om de veranderlijkheid van opvattingen in enquêtes na te gaan. Afronding van de dissertatie is gepland voor 2009.

Publieke opinie en politiek

In 2008 zal worden gewerkt aan het ontwikkelen van attitude-indicatoren waarmee landen vergeleken kunnen worden en ontwikkelingen in de tijd kunnen worden gevolgd. Deze indicatoren liggen op uiteenlopende terreinen als gepercipieerde onveiligheid, vertrouwen in de politiek en instellingen en sociale cohesie. De ontwikkeling van attitude-indicatoren maakt deel uit van het project *European Social Survey Infrastructure - Improving Social Measurement in Europe 2006-2010* (zie hieronder). Het SCP werkt in dit project samen met het Centre for Comparative Social Surveys, City University in Londen en een groot aantal internationale experts. Projectleiding: I. Stoop.

Continu onderzoek Burgerperspectieven.

Dit onderzoek vindt plaats in opdracht van AZ/VoRa en kan worden gezien als opvolger van de Belevingsmonitor Rijksoverheid (2003-2006). In de laatste maanden van 2007 wordt het verder ontwikkeld en vindt een pilot plaats. Vanaf 2008 zullen met kwartaalpeilingen (kleine bevolkingsenquêtes en enkele focusgroepen) ontwikkelingen in persoonlijke en maatschappelijke aspiraties en zorgen en verwachtingen van de politiek worden gevolgd en geanalyseerd. Dit zal resulteren in korte kwartaalberichten en in een jaarlijkse studie, waarin onderwerpen worden uitgediept (bevolkingssegmenten, onderstromen, landenvergelijking) en waarvoor ook ander onderzoeksmateriaal zal worden gebruikt. Gefinancierd door AZ. Projectleiding P. Dekker.

Politieke veranderlijkheid: De ongekende burger 2.

Een korte beschouwing over veranderingen in politieke houdingen op basis van herhaalde enquêtes, focusgroepen en individuele interviews 2002-2007. Dit project wordt begin 2008 afgerond. Co-financiering door het ministerie van BZK. Projectleiding P. Dekker.

5.8 Gebruik en productie quartaire sector

Maten voor gemeenten 2008

Gemeenten leveren een breed scala aan diensten op uiteenlopende gebieden. De rapportage die het SCP sedert 2001 elk jaar in november op verzoek van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) opstelt, geeft op landelijk niveau een overzicht van de prestaties van gemeenten, en van de kosten die daarmee gemoeid zijn. Het rapport biedt een ondersteuning voor het jaarlijkse bestuurlijk overleg. Projectleiding: B. Kuhry.

Profijt van de overheid in 2007

Elke 4 jaar rapporteert het SCP over het profijt dat burgers hebben van de overheid door gebruik van publieke voorzieningen. Daarbij gaat het om voorzieningen op het gebied van onderwijs, zorg, volkshuisvesting, cultuur, openbaar vervoer en dienstverlening. In 2008 zal het profijt voor het jaar 2007 in beeld worden gebracht. Daarbij zullen ook de inkomsten van de overheid als negatief profijt worden betrokken. Het gaat hierbij om verbruiksbelastingen, milieubelastingen, woningbelastingen en autobelastingen. Dit project zal medio 2009 worden opgeleverd. Projectleiding: E. Pommer.

Publieke middelen goed besteed?

In de periode 1995-2005 is het volume van de publieke dienstverlening gemiddeld veel langzamer gestegen dan dat van de marktsector geproduceerde goederen en diensten. Daarentegen stegen de kosten sterker dan die van de marktsector. Dit impliceert dat de relatieve kostprijs van publieke diensten aanzienlijk is toegenomen. Tegelijkertijd blijft in de publieke opinie, in de pers en in de politiek de indruk bestaan dat het niveau van de zorg en de kwaliteit van de dienstverlening niet

toereikend is. In deze publicatie wordt getracht om meer zicht te krijgen op de besteding van publieke middelen en een verklaring te vinden voor de genoemde tegenstrijdigheden. Maar eerst wordt een beeld geschetst van de historische ontwikkeling van de kosten van publieke dienstverlening.

Projectleiding: B. Kuhry.

Public sector performance revised

De publicatie *Public sector performance, an international comparison (2004)*, heeft nationaal en internationaal veel belangstelling getrokken en trekt nog steeds belangstelling. Er is behoefte aan actualisering van de gegevens en verbetering van het analysemodel. Een verhoging van de wetenschappelijke kwaliteit en de diepgang van de analyse is mogelijk. Ook kan gebruik worden gemaakt van de verbeterde cijfers die op een aantal terreinen beschikbaar zijn gekomen (o.a. nieuwe gegevens over onderwijsvaardigheden, nieuwe *Crime Victim Survey*, nieuwe cijfers over uitgaven Law en Order). Dit zou in een samenwerkingsverband kunnen plaatsvinden tussen instellingen als de OECD, het Deutsches Institut für Wirtschaftsforschung en de Universiteit van Leuven. Projectleiding: B. Kuhry.

5.9 Tijdsbesteding

Sociale context van tijdsbesteding

In het kader van het tijdsbestedingsonderzoek (zie Periodieke rapportages) richten we in 2008 de aandacht op de sociale context van de tijdsbesteding. Door het toevoegen van een nieuwe codering in de vragenlijst van het Tijdsbestedingsonderzoek TBO kan voor het eerst in de Nederlandse gegevens over tijdsbesteding nagegaan worden met wie men de tijd doorbrengt. Doorlooptijd: oktober 2008 – september 2009. Projectleiding A. van den Broek.

Tijdsbestedingsonderzoek

In 2005-2006 is nieuw veldwerk van het Tijdsbestedingsonderzoek (TBO) verricht. De dataverzameling die al sinds 1975 om de vijf jaar werd gehouden. Naast deze TBO oude stijl zijn over geheel 2006 gegevens verzameld volgens een voor het SCP nieuwe methode die aansluit bij een Europese standaard. Deze gegevens zijn medio 2007 beschikbaar gekomen voor inhoudelijke analyse. In 2007 is gestart met een beschrijvend project: Hoe hebben Nederlanders in 2006 hun tijd besteed? Ingegaan wordt onder meer op de omvang van de verplichte en de vrije tijd en op de tijd die met verschillende vrijetijdsactiviteiten gemoeid is. Doorlooptijd oktober 2007 – september 2008. Projectleiding A. van den Broek.

5.10 Cultuur en media

Het culturele draagvlak 2008: media

De bestudering van mediagebruik is een onderdeel van een meerjarige opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen om afwisselend op het publiek van media, kunsten en erfgoed in te gaan. Hierover wordt periodiek gerapporteerd in een serie met de titel *Het Culturele Draagvlak*. Gezien de beschikbaarheid van de TBO-gegevens, de belangrijkste bron van de mediastudie, is met OCW afgestemd om in 2007 te starten met een nieuwe mediastudie, een opvolger van *Achter de schermen*. In de nieuwe studie wordt ingegaan op hoe het gebruik van gedrukte, audiovisuele en digitale media zich tussen 2000 en 2005/6 ontwikkeld heeft. Welke veranderingen zijn er opgetreden in de omvang en samenstelling van de verschillende publieksgroepen? Doorlooptijd: januari 2008 – december 2009. Projectleiding F. Huysmans.

Toekomst openbare bibliotheek

In 2007 is een project gestart over de toekomst van de openbare bibliotheek dat in 2008 zal worden afgerond. Welke ontwikkelingen in bibliotheek- en mediagebruik doen zich voor, hoe zullen die zich

naar verwachting doorzetten, en wat betekent dat voor opdracht en functioneren van de openbare bibliotheek? In opdracht van Stuurgroep Bibliotheken met steun van OCW. Doorlooptijd: mei 2007 – april 2008. Projectleiding F. Huysmans.

Het culturele draagvlak 2008: overzicht en amateurkunst

Ook de bestudering van de publieke belangstelling voor kunsten en cultureel erfgoed maakt deel uit van *Het Culturele Draagvlak*. De belangrijkste informatiebron hiervoor is het vierjaarlijkse Aanvullend VoorzieningengebruiksOnderzoek (AVO). De AVO-cultuurvragen zijn in 2007 herzien en in die enquête hebben vragen over belangstelling voor kunsten een wat zwaarder accent gekregen. Met OCW en Kunstfactor zijn bovendien afspraken gemaakt om een deel van de AVO-respondenten te herbenaderen en een aanvullende vragenlijst voor te leggen over amateurkunst en kunstzinnige belangstelling. Gegevens komen in de loop van 2008 beschikbaar. Over de basistrends in de culturele belangstelling (erfgoed, kunsten, amateurkunst, kunsten via de media) zullen we in 2008 een opvolger schrijven van *Cultuurminnaars en –mijders* waarin een breed, maar beknopt overzicht wordt gegeven. Op verzoek van en met steun van OCW. Doorlooptijd: januari 2008 – oktober 2008. Projectleiding A. van den Broek.

Vervolgens wordt in 2008 gestart met een nieuwe kunstenstudie, waarbij de nadruk in eerste instantie ligt op de beoefening van amateurkunst. Hiervoor zal ook samengewerkt worden met Kunstfactor, Sectorinstituut voor de amateurkunst. Bestudering van de receptieve belangstelling voor kunst volgt in een aansluitend project. Op verzoek van en met steun van OCW. Doorlooptijd: november 2008 – oktober 2009. Projectleiding A. van den Broek.

ICT & Cultuur

OCW ondersteunt een meerjarig onderzoeksprogramma naar de digitalisering van cultuur en het publiek van die digitale cultuur. Het onderzoek wordt uitgevoerd in samenwerking met de Erasmus Universiteit Rotterdam. In vervolg op een in 2007 ontwikkelde vragenlijst vindt in 2008 veldwerk plaats en wordt gewerkt aan een rapportage over het gebruik van internet voor culturele doeleinden. Doorlooptijd: januari 2008 – december 2008. Projectleiding J. de Haan.

5.11 Sport

Rapportage Sport 2008

In opdracht van het ministerie van VWS staat in 2008 een nieuwe *Rapportage Sport* (RS08) gepland. Net als de edities van 2003 en 2006 komt deze in samenwerking met andere relevante spelers in het veld tot stand. Meerdere beschrijvende hoofdstukken over de sportdeelname en sportbeleid worden aangevuld met verdiepende hoofdstukken, waarvan de thema's in de loop van 2007 worden vastgesteld. Voor editie 2008 wordt nauwer samengewerkt met het Mulier Instituut in Den Bosch. Doorlooptijd: december 2006 – december 2008. Projectleiding SCP: J. de Haan.

Misstanden in de sport 2

In 2007 is in opdracht van het ministerie van VWS gestart met een vervolgproject naar misstanden in de sport dat in 2008 wordt afgerond. Aanvullend op de eerste inventarisatie in het rapport *Een gele kaart voor de sport* (2007) wordt dan op basis van nieuw veldwerk de prevalentie van verbale en fysieke agressie, discriminatie van specifieke groepen, drankgebruik en roken opnieuw onderzocht. Dit keer wordt het meer in onderlinge samenhang en in context geplaatst. Bovendien wordt bij sportverenigingen nagegaan welke maatregelen getroffen worden tegen deze onwenselijke praktijken. Doorlooptijd oktober 2007 – juli 2008. Projectleiding J. de Haan.

5.12 Wonen en mobiliteit

Dynamiek in de wijk

In vervolg op het onderzoek *Aandacht voor de wijk* zal op verzoek van het ministerie van VROM een onderzoek worden gestart naar de leefbaarheid in de 40 probleemwijken. Het onderzoek richt zich op de relatie tussen de wijkaanpak c.q. de investeringen die in die wijken worden gedaan om de leefbaarheid te verbeteren en de maatschappelijke positie van de bewoners van die wijk. Speciale aandacht gaat in dit verband uit naar het verhuisgedrag: welke mensen vertrekken uit die wijken en welke komen er wonen. Tevens zal worden bezien in hoeverre de mensen die er (blijven) wonen wooncarrière hebben gemaakt. Het onderzoek zal januari 2008 starten en heeft een looptijd van 4 jaar. Voor de uitvoering van dit onderzoek zal de medewerking van het CBS worden gevraagd. Projectleiding K. Wittebrood.

Positie van allochtonen op de woningmarkt

Op verzoek van het ministerie van VROM zal onderzoek worden verricht naar de positie van allochtonen op de woningmarkt; welke trends en ontwikkelingen te signaleren zijn in het woongedrag van Marokkanen, Turken, Surinamers en Antillianen? Het onderzoek wordt in samenwerking met de onderzoeksgroep E&M uitgevoerd. Start januari 2008, afronding najaar 2008. Projectleiding J. Kullberg en J. Dagevos.

Verhuisbewegingen en mobiliteit

In het licht van de groeiende mobiliteit van mensen en van de grotere afstanden die men in vergelijking met vroeger aflegt, wordt in dit onderzoek gekeken naar de verhuismotieven van diverse groepen van de bevolking, naar de afstand waarover wordt verhuisd en naar eventuele verschillen tussen groepen. In hoeverre wint het woonmotief het van het werkmotief? Wat is de omvang van de pensioenmigratie, inclusief die naar het buitenland? Het onderzoek vindt plaats op eigen initiatief. Afronding najaar 2008. Projectleiding F. Knol.

Statusscores

Het SCP heeft sinds zijn oprichting op diverse momenten overzichten gemaakt van de sociale status van wijken. Vanaf 1994 zijn die gebaseerd op subjectieve gegevens, verzameld door Geomarktprofiel. Deze werden gebruikt vanwege het ontbreken van adequate objectieve gegevens. Inmiddels zijn die laatste er nu wel en is er voldoende aanleiding de sociale status van wijken te baseren op objectieve gegevens. In dit project zal de omzetting van subjectieve naar objectieve gegevens worden gerealiseerd. Projectleiding F. Knol.

Mobiliteit

Het Kennisinstituut Mobiliteit (KiM) en het ministerie van Verkeer&Waterstaat hebben het SCP gevraagd in zijn werkprogramma aandacht te besteden aan mobiliteitsvraagstukken vanuit sociale en culturele invalshoek. Gestreefd wordt naar de opstelling van een meerjarig onderzoeksprogramma naar de sociale en culturele determinanten van mobiliteitsgedrag. Onderzoeksthema's zijn in ieder geval het mobiliteitspatroon van de Nederlandse bevolking in het algemeen en specifieke groepen daarbinnen zoals ouderen, tweeverdieners, allochtonen e.d. Daarnaast is behoefte aan inzicht in de effectiviteit van beleidsinstrumenten die aangrijpen op het gedrag van burgers. Doorlooptijd: 2008 – 2011. Projectleiding: V. Veldheer.

Mobiliteit in de vrije tijd

Voor de zomer zal een studie verschijnen in de vorm van een proefschrift (L. Harms) over mobiliteitsgedrag in de vrije tijd. In deze studie wordt een beeld geschetst van de ontwikkelingen in het denken over mobiliteit, van de mobiliteit zelf en van het mobiliteitsgedrag van de bevolking als geheel en van diverse bevolkingsgroepen. De studie heeft het karakter van een 'state of the art' en geeft een scherp inzicht in de mobiliteit van de afgelopen 25 jaar en de opkomst van de mobiliteit in de vrije tijd. Publicatie is voorzien in het voorjaar van 2008. Projectleiding: L. Harms.

5.13 Leefsituatie en leefbaarheid

Leefstijl, leefpatroon en keuze woonmilieu

Momenteel wordt een onderzoeksvoorstel ontwikkeld naar de vraag welke factoren ten grondslag liggen aan de keuze van mensen voor een bepaald woonmilieu. Leefstijl is een concept dat hier een rol speelt. Bedoeling is om een verband te leggen tussen voorkeur voor een bepaald woonmilieu aan de ene kant en maatschappelijke en culturele oriëntaties aan de andere kant. Bij die oriëntaties zal bijzondere aandacht worden besteed aan de positie van de auto in het dagelijks leven van mensen (woon-werk verkeer, vrije tijdsverkeer, parkeren en bereikbaarheid, ov-alternatief) en aan het gebruik openbaar groen (perken en parken, bossen en van de eigen tuin. In de beleving van mensen speelt het groen in de woonomgeving een grote rol. Het idee is een kwantitatief onderzoek op basis van het Woon2006 en het AVO 2007 uit te voeren en twee kleinschalige kwalitatieve modules uit te werken. Het onderzoek bevindt zich in de fase van de ontwikkeling van de probleemstelling en vindt op eigen initiatief plaats. Projectleiding J. Kullberg.

Sociale staat van het platteland

Op verzoek van de minister van LNV heeft het SCP momenteel een vierjarig onderzoeksprogramma in uitvoering naar de sociale en culturele ontwikkelingen op het platteland. Het doel is een monitorinstrument te ontwerpen dat belangrijke veranderingen voor het platteland signaleert. In 2008 zullen drie publicaties het licht zien, die gebaseerd zullen zijn op de enquête onder de NL bevolking die in 2007 is afgenomen. De eerste publicatie zal inzoomen op de opvattingen en waardering van het platteland in het licht van de veranderingen die zich daar hebben voorgedaan. Daarbij zal een onderscheid worden gehanteerd tussen stedelingen en plattelanders. De tweede publicatie zal vooral ingaan op wonen en recreëren op het platteland waarbij de nadruk ligt op het gebruik van het platteland door stedelingen. De derde publicatie richt zich op het sociale leven, het functioneren van de lokale gemeenschap e.d.. Daarnaast zal een advies worden opgesteld voor LNV waarin een voorstel wordt gedaan om de sociale en culturele ontwikkelingen op het platteland te monitoren. Projectleiding A. Steenbekkers.

Duurzaamheidsmonitor

Het kabinet heeft duurzaamheid tot een van de pijlers van het regeerakkoord gemaakt. De drie planbureaus en het CBS is gevraagd een voorstel te doen voor een duurzaamheidsmonitor waarin de 'staat van de natie' op het gebied van duurzame ontwikkeling in kaart wordt gebracht. Historische ontwikkelingen, toekomstverwachtingen (kwalitatief en kwantitatief) en thematische artikelen worden gebruikt om agenda-zettende publicaties te produceren. De monitor zal gedurende 2008 worden ontwikkeld. Projectleiding R.V. Bijl.

SCP-leefsituatie-index

Begin 2008 verschijnt een achtergrondrapport over de ontwikkeling van de SCP-leefsituatie-index. Deze speelt niet alleen een belangrijke rol in de Sociale Staat van Nederland, maar is ook overgenomen door een aantal gemeenten en trekt internationaal steeds meer de aandacht. In 2008 zal worden getracht de SCP-leefsituatie-index in breder perspectief te plaatsen door aandacht te besteden aan de internationale component, de leefsituatie van specifieke groepen en de relatie met satisfactie, geluk, waarden en attitudes. Projectleiding J. Boelhouwer.

5.14 Veiligheid

Gevolgen van ernstige misdrijven

Op verzoek van het WODC van het ministerie van Justitie zal het Planbureau een onderzoek uitvoeren onder slachtoffers naar de gevolgen van ernstige geweldsmisdrijven en levensdelicten. Bedoeling is

om inzicht te verwerven in de lichamelijke, financiële, emotionele en sociale gevolgen van ernstige misdrijven. Gepoogd zal worden de omvang van deze groep te schatten alsmede kennis te vergaren van de invloed die een ernstig misdrijf op het slachtoffer heeft. Het onderzoek is september 2007 gestart en zal juni 2008 worden afgerond. Projectleiding K. Wittebrood.

Changing Perceptions of Security and Interventions (CPSI)

Het SCP neemt deel aan een Europees consortium o.l.v. TNO dat een onderzoeksvoorstel heeft ingediend bij de Europese Commissie onder de noemer van het EU 7th Framework research program "Understanding factors that cause citizens' feelings of security and insecurity". Andere deelnemers aan het consortium zijn University of Kent (UK), Swedish Defense Research Agency FO, Sogeti Europe (FR), TEMIS (FR), Endowed Centre for European Security Studies (AT). Er is een Advisory Board gevormd waarin de overheden van de participerende Europese landen zijn vertegenwoordigd. Voor NL is dat het ministerie van BZK. Doel van het onderzoek is inzicht te vergroten in de determinanten van gepercipieerde veiligheid in relatie tot de feitelijke veiligheid. Ook zal worden nagegaan welke interventies geschikt zijn om de feitelijke veiligheid en veiligheidsgevoelens van burgers te vergroten. Het onderzoek heeft een looptijd van 2 jaar. Projectleiding V. Veldheer.

Nationale Risico Beoordeling

Op verzoek van het ministerie van BZK levert het Planbureau ook in 2008 een bijdrage aan het Nationale Programma Veiligheid. Het gaat onder meer om het beoordelen en valideren van maatschappelijke trends die gebruikt worden bij het opstellen van incidentscenario's alsmede het beschikbaar stellen van data. Ook het beoordelen van mogelijke externe risico's voor burgers wordt in dit verband meegenomen. Daarnaast wordt in projectgroepverband de opgestelde criteria ten behoeve van het opstellen van een Nationale Risicobeoordeling gevalideerd. Het project heeft een looptijd van een jaar. Projectleiding V. Veldheer.

5.15 Zorg voor mensen met beperkingen en ouderen

Informele zorg

Al enkele keren bracht het SCP 'state of the art rapporten' over informele zorg uit (1991 en 2003). In het najaar van 2007 wordt opnieuw de stand van de informele zorg opgemaakt met behulp van een bevolkingsonderzoek. De gegevens zijn begin 2008 beschikbaar; in de loop van dat jaar worden de resultaten gepubliceerd. Onderwerpen zijn onder andere: aard en omvang van de zorg, de balans tussen helpen en werken en tussen draaglast en draagkracht en het gebruik van ondersteunende voorzieningen. Het onderzoek is in opdracht van het Ministerie van VWS. Projectleiding: A. de Boer.

Monitor ouderenbeleid

Conform een toezegging aan het parlement verschijnt in 2008 de (in de Nota Ouderenbeleid) beloofde *Monitor ouderenbeleid*. Hierin wordt ondermeer een beeld geschetst van de deelname aan de arbeidsparticipatie, de financiële positie, de deelname aan vrijwilligerswerk, de woonsituatie, de gezondheid en de kwaliteit van de zorg. Met de opdrachtgever, het Ministerie van VWS, is afgesproken dat dit proefnummer van de Monitor ouderenbeleid de invulling is van de thematische Rapportage ouderen 2008. Aan de hand daarvan kan over de toekomstige vorm en inhoud van de monitor worden gesproken. De uitvoering is in de zomer van 2007 gestart; een rapport verschijnt medio 2008. Projectleiding: C. van Campen.

Evaluatie WMO

Het SCP is door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport verzocht evaluatieonderzoek naar de *Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo)* te doen. Hierbij ligt de nadruk op de vormgeving van het gemeentelijk Wmo-beleid en op de effecten van de Wmo voor mensen met beperkingen. Begin 2008 zal de eerste informatie over de invoering van de Wmo bij gemeenten

worden verzameld. Daarnaast worden de gevolgen van de Wmo onder mensen met beperkingen in beeld gebracht. Van deze beide onderzoeken wordt in 2008 verslag gedaan.

Het SCP zal voorts dieper ingaan op het gemeentelijk Wmo-beleid door onderzoek te doen onder bij de Wmo betrokken actoren in een steekproef van Nederlandse gemeenten. Daarbij wordt onder meer de beleidsuitvoering in kaart gebracht. Ook wordt onderzoek gedaan naar ervaringen met de Wmo door mantelzorgers. Hiervan wordt in 2009 verslag gedaan. Projectleiding: J. Timmermans en M. de Klerk.

Advies overheveling WMO middelen

Op 1 januari 2007 is de Wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) in werking getreden. Daarbij is een bedrag van ruim 1 miljard euro aan functionele voorzieningen voor mensen met beperkingen overgeheveld van landelijk naar gemeentelijk niveau. De overheveling van deze middelen vindt buiten het gemeentefonds plaats en het budget wordt jaarlijks aangepast op basis van een rekenregel. Een belangrijke financiële randvoorwaarde voor de uitvoering van de WMO is een blijvend toereikend macrobudget. Over de toereikendheid van het macrobudget wordt op verzoek van het bestuurlijk overleg tussen Rijk en VNG door het SCP als onafhankelijke derde geoordeeld. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen een bindend advies (de toepassing van de rekenregel) en een niet-bindend advies (de toereikendheid van het budget). Projectleiding: E. Pommer

Vraagmodel verpleging en verzorging

In het Coalitieakkoord worden geen grote veranderingen voorzien in de verpleging en verzorging van mensen met beperkingen. Dit betekent dat de huidige vraagmodellen voor de vraag naar verpleging en verzorging van mensen met beperkingen de komende twee jaar verder kunnen worden ontwikkeld en geactualiseerd. Een deel van de vraag wordt door de publieke sector geleverd (AWBZ, WMO), een ander deel door de private sector (huishoudelijke hulp) en een deel door de naaste omgeving (mantelzorg). Dit onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van het ministerie van VWS. In de eerste helft van 2008 komt een vernieuwde versie uit van het vraagmodel. Projectleider: E. Eggink.

Vraagmodel verstandelijke gehandicaptenzorg

De ramingen voor de verstandelijke gehandicaptenzorg zijn gebaseerd op een uit 2005 daterend model. In dit model wordt uitgegaan van zorgvraagproducten, die inmiddels zijn vervangen door awbz-functies en in de toekomst door zorgzwaarte pakketten. Er zullen nieuwe modellen worden ontwikkeld voor jeugdigen en voor volwassenen. Dit onderzoek wordt uitgevoerd in opdracht van het ministerie van VWS. Projectleiding: I. Woittiez.

Ouderen in instellingen

Over bewoners van verpleeg- en verzorgingshuizen is uit algemeen bevolkingsonderzoek weinig bekend. Het SCP voorziet periodiek in deze leemte in de informatie door onderzoek naar deze tehuisbewoners te laten uitvoeren. De gegevens staan doorgaans gepubliceerd in de *Rapportage ouderen*, maar ze zijn ook onmisbaar voor het *Verklaringsmodel verpleging en verzorging* dat het SCP in opdracht van het Ministerie van VWS ontwikkelt en onderhoudt. In 2008 wordt opnieuw een onderzoek naar oudere tehuisbewoners ingesteld, dit keer in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het veldwerk zal volgens planning eind 2008 zijn afgerond. De uitvoering van het project en de planning zijn afhankelijk van medefinanciering van dit onderzoek. Projectleiding: J. Timmermans.

Opvattingen van gezondheid

Voorjaar 2007 bracht het SCP de notitie 'Een nuchtere kijk op gezond gedrag' uit, een advies over kansen voor gezondheidspreventie dat in de nota 'Langer gezond leven'. Ook een kwestie van gezond gedrag' stond aangekondigd. In vervolg daarop start het SCP begin 2008 een onderzoek naar opvattingen over gezondheid zoals die leven onder de bevolking. De gedachte erachter is dat deze opvattingen in hoge mate bepalen of mensen bereikt worden door preventieprogramma's die op gedragsverandering zijn gericht. Het onderzoek zal in het najaar van 2008 zijn afgerond. Projectleiding: S. Kooiker.

Vraagverkenning langdurige GGZ

In het kader van het Vraagmodel langdurige zorg voert het SCP een verkenning uit naar de mogelijkheden om de vraag naar langdurige GGZ te modelleren en te ramen. Aan het Trimbos-instituut is gevraagd een beschrijving van het GGZ gedeelte in de AWBZ te maken en te onderzoeken welke micro-gegevens hierover beschikbaar zijn of komen om in de toekomst de vraag te kunnen ramen. Het SCP is zelf begonnen met een analyse van de bruikbaarheid van de CIZ-gegevens over AWBZ-geïndiceerden met een psychiatrische aandoening. Beide projecten beginnen eind 2007 en de rapportages zullen in de loop van 2008 opgeleverd worden. Projectleiding: C. van Campen.

5.16 Methodologie en datakwaliteit

European Social Survey

In 2007 is de vierde ronde van het *European Social Survey* (ESS) gestart. Het veldwerk zal in 2008 plaatsvinden. Speciale modules in deze ronde zijn “ageism” en houdingen ten opzichte van de verzorgingsstaat. Het SCP maakt deel uit van het Central Coordinating Team (CCT) van het ESS en is daar vooral betrokken bij het contracteren van veldwerkbureaus in de circa 30 participerende landen, onderzoek naar nonrespons en het ontwikkelen en onderhouden van een *event database* (www.scp.nl/ess/eventnet). Inmiddels heeft de Europese Commissie ook de financiering van de CCT-activiteiten van een aanvullend infrastructuurproject toegekend, het project *European Social Survey Infrastructure - Improving Social Measurement in Europe 2006-2010*. Het SCP is hierbij actief op het terrein van nonresponsonderzoek, event reporting en het ontwikkelen van attitude-indicatoren (zie Publieke opinie en politiek). In 2008 gaat een review- en uitbreidingsproject van de ESS van start binnen het 7^e Kader programma van de EC. SCP-Projectleiding I. Stoop.

Kwaliteit van de data

Gezien het belang van empirische data voor het onderzoek van het SCP, het spanningsveld tussen actualiteit van vraagstelling en de continuïteit van reeksen, en de afweging tussen kwaliteit en kosten, is er in toenemende behoefte aan methodologisch onderzoek naar surveys en databestanden. Onderwerpen die de aandacht behoeven zijn bijvoorbeeld trendbreuken (als gevolg van een gewijzigd onderzoeksdesign), nonrespons, cluster-effecten, weging en de mogelijkheden van het gebruik van registerdata. Hierbij is het van belang te vermelden dat er in toenemende mate wordt samengewerkt met het CBS. Continu project. Projectleiding: I. Stoop.